

mosvetských prvkov, zbavil ho všetkej mystiky. Jeho maieutika, „pôrodnica metóda“ má dialektický charakter: odkrývaním protirečení v jednotlivých názoroch ich prekonávame a dospievame k pravde. No najvýznamnejšie pre ďalší vývin vied aj filozofie je objavenie významu pojmu pre poznanie. Pojem spája podstatné, všeobecné znaky vecí a umožňuje tak zachytenie zákonitostí reality a tým vlastne aj existenciu vedy. Toto všetko sú veci jasné a nepopierateľné. Stern však ďalej vysvetľuje aj problém idealizmu u Sokrata. Sokrates býva obviňovaný z idealizmu preto, lebo jeho žiaci (predovšetkým Platón) boli idealisti. Tento uzáver je nesprávny a okrem toho ani všetci Sokratovi žiaci neboli idealisti. U Sokrata sa nedá hovoriť ani o noetickom, ani o platónskom idealizme. Kriticky sa stavia Sokrates aj k náboženstvu. — Veľkú pozornosť venuje Stern spoločenskému pôsobeniu a náhľadom Sokratovým a ukazuje, že Sokratovo učenie nebolo namierené proti antickej demokracii v prospech aristokracie, ale v podstate proti otrokárskeму zriadeniu vôbec. Hoci sa Sokratove náhľady nevymykajú historickej podmienosti, je pre nás Sokrates statočným a neohrozeným bojovníkom za pokrok.

V 3. čísle II. ročníka (1954) píše Hans Heinz Holz článok *K dialektike v Leibnizovej filozofii*, v ktorom kladie úlohu premyslieť Leibnizov systém z hľadiska dialektického materializmu, lebo v ňom sa do extrémov vyvedené idealistické uzavery prevracajú v opak a menia sa v zárodočnú formu dialektického a materialistického myslenia. Holz vychádza z Leibnizovho pojmu substancie, ktorý je u Leibniza vybudovaný tak, aby umožnil jednotu sveta, no súčasne zachoval mnohosť. V substancii je obsiahnutý vzťah k všetkým ostatným substanciam a k svetovému celku. Holz ukazuje, ako pôvodne teologické a idealistickým obsahom naplnené pojmy dostávajú v Leibnizovom myslení iný význam a inú funkciu. Preto treba pri interpretácii Leibniza vychádzať zo zmyslu týchto pojmov, ktorý majú u Leibniza, nie je tradičných významov. Svet je štruktúra, zákonitá spätosť substancii (monád). Je „najvyššou štruktúrálnou jednotou“ (to je vyjadrené pojmom monády monád). Monáda je viazaná k svetu predstavovaním, Avšak ani monádu, ani predstavovanie neslobodno vykladať idealisticky. Monáda je reálne bytie, bytie z tohto sveta a nedá sa stožňovať s dušou. Podobne sa približujú materialistickej koncepcii pojmy percepcie a tendencie (appetitus). Monáda je jednotou formy a látky, ktorej je pohyb vnútornou vlastnosťou. Preto Leibnizov pojem substancie „znamená viac ako pojem substancie francúzskeho materializmu a dostáva sa do hmatateľnej blízkosti k materialistickej dialektike“. Holz vidí v Leibnizovi prvý stupeň všeobecne rozpracovaného dialektického myslenia, ktorého obrys potom preberie a skúsenosťou histórie prehľbí myslenie Hegelovo. Na Leibnizovom príklade vidíme, že vznik nového spôsobu myslenia nie je samozrejmy a daný, ale že je výsledkom dlhjej a namáhavej práce. — Hoci sú v Holzovej interpretácii sporné miesta (niekde odstraňuje Holz vnútorné protirečenia Leibnizovho systému tým, že vyberá iba tie partie, ktoré súhlasia s jeho interpretáciou, zatiaľ čo Leibnizovo myslenie je skutočne protirečivé), ukázal Holz na dôležitosť Leibniza pre vývin dialektického myslenia. Jeho príspevok, ktorý má ukázať cestu k novému hodnoteniu Leibniza, by bolo treba doplniť aj rozborom Leibnizovej logiky a metodológie, dodnes dostatočne neocenenej a nevyužitej. jš.

ZPRÁVA O ČINNOSTI FILOZOFICKÉHO ÚSTAVU SAV ZA ROK 1955

Práca vo Filozofickom ústave prebiehala aj roku 1955 riadne podľa plánu vedeckých úloh, na ktorých sa podieľali interní a externí pracovníci ústavu a ktorých plnenie kontrolovala vedecká rada.

K 1. I. 1956 bol stav vedeckých pracovníkov ústavu nasledovný:

dr. J. Bodnár, dr. St. Felber, dr. T. Münz, J. Šebestík, J. Švihran, dr. B. Valehrach, dr. E. Várossová, A. Kopčok, interný aspirant, J. Strinka, interný aspirant.

Ústav prijal roku 1955 dvoch vedeckých pracovníkov: dr. B. Valehracha a J. Švihrana.

Za vedenie ústavu zodpovedal akademik I. Hrušovský, vo veciach administratívnych ho zastupoval dr. T. Münz.

Ústav pracoval roku 1955 na dvoch hlavných úlohách a jednej prídruženej úlohe.

Hlavné úlohy:

1. Pokrokový odkaz bratstva Čechov a Slovákov,
2. Výskum dejín slovenskej filozofie.

Prídružená úloha:

Niektoré gnozeologické problémy našej filozofie.

Tieto témy sú len spoločným názvom väčšieho počtu parciálnych úloh, zaoberajúcich sa tematikou oblasti, ktorú označuje názov hlavnej úlohy. Hotové práce boli alebo ešte len budú uverejnené vo Filozofickom časopise (keď ide o kratšie štúdie) alebo ako samostatné publikácie. Niektoré práce sú dlhodobé a budú dokončené až roku 1956 alebo 1957.

Kolektívnou úlohou interných a externých pracovníkov bol *Náčrt dejín slovenskej filozofie*, ktorý bol toho roku dokončený.

V ústave boli roku 1955 dokončené tri pôvodné monografické práce: dr. St. Felber *Gnozeologické základy matematiky*, dr. J. Bodnár *Novšie smery v americkej buržoáznej filozofii* a *Náčrt dejín slovenskej filozofie*, ktorý vypracoval kolektív.

Z pôvodných monografických prác vydal ústav roku 1955 prácu akademika I. Hrušovského *Filozofia a veda* a prácu akademika A. Siráckeého *Klérofašistická ideológia ľudáctva*.

Z prekladov dal ústav roku 1955 do tlače tieto diela: G. W. Leibniz *O reforme vied* a P. H. Holbach *Systém prírody*.

Z prekladov vydal ústav roku 1955 dielo P. H. Holbacha *Systém prírody*.

Ústav vydal roku 1955 štyri čísla Filozofického časopisu.

Ústav ako najvyššia filozofická inštitúcia na Slovensku evidoval a koordinoval vedeckú prácu všetkých slovenských filozofických pracovísk (katedier marxizmu-leninizmu a katedier základov marxizmu-leninizmu na vysokých školách), bol s nimi v stálom styku a ich dokončené práce uverejňoval vo Filozofickom časopise.

Ústav pokračoval v usporadúvaní pravidelných týždenných diskusií o problematike týkajúcej sa prác interných pracovníkov alebo externých spolupracovníkov ústavu. Diskusie sa konali v miestnostiach ústavu na Klemensovej ul. č. 27 a boli na ne pozývaní aj pracovníci z iných ústavov SAV i z katedier Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Ústav pokračoval v spolupráci s Kabinetom pro filosofii ČSAV. Obidve pracoviská sa navzájom navštevovali, koordinovali svoje pracovné plány a vymieňali si skúsenosti.

Ústav usporiadal každý druhý mesiac schôdzky vedeckej rady, ktoré iniciatívne zasahovali do rozvoja vedeckej práce v ústave, kontrolovali kvalitné plnenie pracovného plánu a pod. Okrem toho ústav usporadúval schôdzky redakčnej rady Filozofického časopisu, na ktorých sa zostavoval obsah jednotlivých čísel časopisu, posudzovali sa príspevky atď.